

УДК 330.341.1:332(4УКР.-4-Львів):636.5

Дорош М.М., асистент[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького*

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПТАХОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНУ

Пріоритетний розвиток агропромислового комплексу як найважливішого гаранта продовольчої безпеки і соціально-економічної стабільності суспільства передбачає сприяння нарощуванню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції на рівні науково обґрунтованих норм харчування.

Ключові слова: *сільське господарство, птахопродуктовий підкомплекс, національна економіка, організаційно-економічний механізм, агропромисловий комплекс, фермерські господарства, імпорт, експорт, споживчий потенціал, продовольча проблема, інноваційна ідея, конкурентоспроможна продукція.*

Постановка проблеми. За прогнозами Організації Об'єднаних Націй, через кілька десятиріч значно підвищиться попит на продовольство. Це пов'язується із зростанням населення в світі та погіршенням природно-кліматичних умов для виробництва сільськогосподарської продукції. Проте перші факти того, що це справді може статися, вже почали проявлятися на світовому ринку.

За останні двадцять років людство стало свідком докорінного перелому тренду цін на продовольство. І якщо останнє десятиліття ХХ століття давало підстави для оптимістичних прогнозів, то перші десять років нинішнього цих надій не виправдали.

У сучасному світі спостерігається нерівномірність у виробництві та споживанні продуктів харчування. В країнах, де недостатній розвиток сільськогосподарського виробництва, як правило, і виникають проблеми з продовольством. Це, в першу чергу, стосується країн, що розвиваються.

В умовах економічної кризи в Україні та на тлі світової продовольчої кризи, стає зрозумілим, що аграрний сектор економіки сьогодні є одним з найперспективніших шляхів для подолання проблеми продовольства та виходу країни на європейський рівень.

За всіх часів криза сприймалася як негативне явище, що несе у собі низку загроз для існування певного суспільства чи навіть людства загалом. Але, попри всі негативи, – криза є невід'ємною складовою розвитку як будь-якої країни окремо, так і всієї цивілізації в цілому. Вона виконує так звану "діагностичну" функцію, що дає можливість реально оцінити існуючу систему організації

суспільства та найбільш чітко виявити ефективність управління країною і здатність чинної влади долати негативні явища.

Світова продовольча криза та сучасна економічна криза в країні засвідчила, що економіка сільського господарства не містить достатньо елементів саморегулювання. Проте саме під час кризи є можливість переоцінити весь досвід попередніх років, зробити детальний його аналіз і прийняти виважене рішення з метою реалізації нових, ефективних та раціональних методів, щоб згодом "оздоровити" економіку країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень. На актуальність проблеми продовольчої безпеки як пріоритету агропродовольчої політики, вказують численні теоретичні дослідження і узагальнення як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема праці: Алтухова А.І., Амбросова В.Я., Білика Ю.Д., Бойка В.І., Борщевського П.П., Власова В.І., Галушка В.П., Гордєєва А.В., Доманчука Д.П., Ільїної З.І., Кваші С.М., Лукінова І.І., Маслакова В.В., Олійника В.М., Пасхавера Б.Й., Румянцевої Е.Е., Саблука П.Т., Топіхи І.Н., Черевка Г.В., які й досі є постійним предметом для вивчення і заслуговують детального розгляду та подальшого обговорення.

Мета статті. Основою даної наукової статті є дослідження, аналіз, порівняльна характеристика та впровадження певних елементів удосконалення птахопродуктового підкомплексу як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях, з метою покращення рівня харчування населення в контексті продовольчої проблеми країни.

Виклад основного матеріалу. Проблема продовольства для людини існувала практично завжди. Це одна з найдавніших глобальних проблем. Голод як крайній її прояв і надзвичайно велике соціальне лихо знекровлював людей і в давнину, і в середні віки, і в нові, й навіть у новітні часи.

Протягом усього періоду розвитку людства нестача продовольства з різноманітних причин неодноразово виникала в різних країнах, але не мала глобального характеру. Нині завдяки наполегливій праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених і міжнародних установ посилюється розуміння того, що продовольча проблема є складовою частиною всесвітньої економіки [1]. Існуючі підходи щодо вирішення продовольчої проблеми не відповідають сучасним вимогам розвитку людства, адаптації в умовах глобалізації політичного і економічного життя, збереження навколишнього природного середовища. Для створення ефективного механізму забезпечення продовольчої безпеки необхідні наукові дослідження її проблем і загроз в умовах світової глобалізації.

Протягом усієї історії державності питання стабільного продовольчого забезпечення населення було одним з найважливіших, оскільки від нього залежить національна безпека держави. Більшість дослідників убачають у продовольчій проблемі багатопланове явище, яке справляє вплив на всі сторони суспільства і тому має розглядатися у взаємозв'язку з економічною системою, політичним ладом, національними традиціями господарювання тощо [3].

Проблемі продовольчої безпеки на державному рівні в усьому світі приділяється особлива увага. Для України ця проблема є особливо актуальною.

Адже, попри загальноприйнятий статус України як “житниці Європи”, сьогодні досить очевидною є загроза нестачі багатьох важливих продуктів харчування вітчизняного виробництва у раціоні пересічного українця. Причому, експерти стверджують, що з року в рік ситуація лише погіршується [2]. Причина полягає в наступному, – екологічно чисті та натуральні продукти, що їх виробляють в Україні, все частіше опиняються на прилавках іноземних торгових мереж, натомість на полицях вітчизняних магазинів замість “натурпродукту” з’являються імпорتنі напівфабрикати та продукти, які містять модифіковані домішки. Звідси можна зробити лише один логічний висновок: у часи економічної кризи пріоритет номер один для пересічного громадянина – харчування, нехай дешеве, але зате в повному обсязі [5].

Продукція агропромислового комплексу посідає найголовніше місце серед основних ресурсів повноцінного життєзабезпечення суспільства. Показники рівня продовольчого споживання населення країни не лише підкреслюють особливості відтворення й ефективного використання трудових ресурсів держави, але й безпосередньо формують і характеризують її економічну безпеку (рис.1).

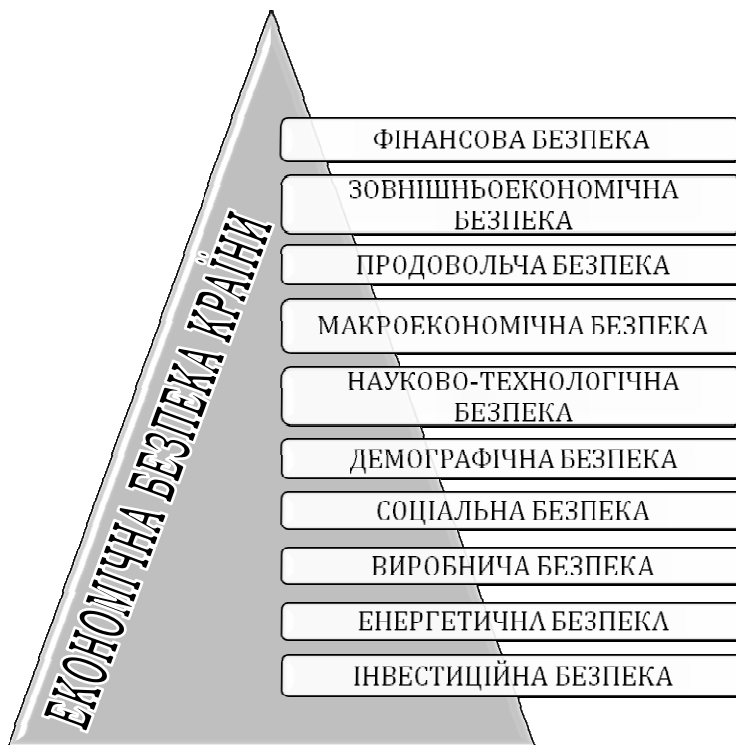

Рис.1. Структура економічної безпеки країни

Проблеми продовольчої безпеки потрапили в поле зору представників вітчизняної економічної науки порівняно недавно. Чинником виникнення і постійного посилення уваги до цих проблем є трансформаційна криза

української економіки, яка охопила всі сфери і стала суттєвою перешкодою на шляху забезпечення сталого розвитку економіки і суспільства.

Після вступу України в СОТ помітно збільшилася частка продуктового імпорту в державі. Руйнування вітчизняного сільського господарства в результаті збільшення імпорту можна визначити як одну із загроз продовольчої безпеки. Минулого року ціни на продовольство зростали тому, що виробництво сільськогосподарської продукції було меншим, ніж споживання. Щоб стримати зростання цін, було збільшено частку імпорту, і це негайно вразило українських сільськогосподарських виробників, які втратили можливість нарощувати виробництво. В той же час споживання харчових продуктів зросло, що призвело до необхідності збільшення імпорту [6].

В цій ситуації не врахували найголовніше, а саме те, що одним із основних завдань виходу країни із кризи є забезпечення своєї продовольчої незалежності від імпорту, а також нарощення експорту продовольчих товарів на перспективу. Крім того, тут певним чином присутня і глобалізація світової економіки, адже залежність від імпортової продукції робить країну уразливою для конкурентів. Глобальна конкуренція проявляється у безперервному захисті своїх національних інтересів.

Наступний, не менш важливий елемент загрози продовольчої безпеки країни полягає в тому, що продукція, яка завозиться в Україну, в більшості випадків є дешевою і неякісною. Вітчизняне продовольство також іноді не відповідає вимогам безпеки якості, але основна частка порушень припадає на імпортовані товари.

А тепер поглянемо на загрозу продовольчої безпеки під зовсім іншим кутом. Світовий попит на продукти харчування швидко зростає не тільки завдяки збільшенню потреб населення, а й з причин масового захоплення альтернативними видами енергії. Наприклад, практично у всьому світі із зерна виробляють пальне для машин – біоетанол. Вітчизняні м'ясопереробні підприємства використовують дешевшу, імпортовану сировину, яка останнім часом подорожчала саме через дефіцит кормового зерна, яке в багатьох країнах використовується і як сировина для виробництва пального (біопалива). Таким чином, ціни на вітчизняну продукцію м'ясопереробної галузі є залежними від активності освоєння за кордоном альтернативних джерел енергії [8].

Якщо ретельно проаналізувати перелічені загрози продовольчої безпеки, то зрозуміло, що захист від них єдиний – нарощувати власне виробництво.

Поки що Україна не має можливості позбавитися від імпортової залежності. Споживання зростає більш швидкими темпами, ніж виробництво м'яса, тому держава вимушена закуповувати за кордоном майже третину необхідної кількості м'яса. Єдиний вихід із цієї ситуації полягає у відродженні власного виробництва, адже Україна володіє достатньою кількістю земельних ресурсів для виробництва великої кількості сільськогосподарської продукції.

Звідси очевидно, що ситуацію, яка склалася в сільському господарстві і переробних галузях харчової промисловості, на сьогоднішній день можна назвати критичною. І це є не тільки наслідком світової кризи, але і результатом

внутрішньої непродуманої політики реформування. Вирішення продовольчої проблеми на державному рівні можливе лише за умови створення потужної програми розвитку власного сільського господарства, яка, в свою чергу, приведе за собою тимчасову ізоляцію внутрішнього ринку від світового. А для того, щоб знайти баланс між розвитком аграрних підприємств і зростанням цін, необхідна політична і економічна стабільність, спільні дії політиків, фахівців і учених у розробці реального механізму забезпечення продовольчої безпеки.

Серед пріоритетних факторів, які впливають на розвиток АПК України в цілому, і, які безпосередньо самі є складовою ланкою загальнодержавного агропромислового комплексу першочергово потрібно виділити регіональні АПК. Сьогодні, мабуть, кожному зрозуміло, що більшість галузей сільського господарства можуть бути конкурентоспроможними на ринку лише за відповідної концентрації виробництва та створення належних умов для виробництва продукції. Оскільки, вирішити ці питання відразу на загальнодержавному рівні практично не можливо, слід розглянути дану проблему в розрізі регіональної економіки, а саме на прикладі Львівської області.

Агропромисловий комплекс залишається однією з провідних ресурсоутворювальних галузей економіки Львівської області. Саме він формує 28,3% валової доданої вартості, в тому числі сільське господарство - 10,4%. За темпом приросту виробництва продукції сільського господарства в 2009 р. Львівщина посіла сьоме місце серед областей України. Питома вага Львівщини з виробництва продукції сільського господарства в Україні становить 4,3%. У 2009 р. від реалізації продукції, робіт і послуг 215 великих сільгоспідприємств області отримали 299 млн. грн. чистого доходу за рентабельності 25,7%, в тому числі від галузей: рослинництво - майже 230 млн. грн. за рентабельності 41,8%; тваринництво - 24,6 млн. грн. за рентабельності 9,4%. Зведений чистий прибуток у 215 великих сільськогосподарських підприємствах перебуває в межах майже 197 млн. грн. за рентабельності 17 відсотків [7].

У 2008 році на кожні 100 га сільськогосподарських угідь в цілому по Україні було вироблено продукції на суму 284,1 тис. грн., а в Львівській області - 412 тис. грн. Це свідчить про те, що в нашій області сільськогосподарські угіддя використовують у 1,5 рази інтенсивніше порівняно з іншими областями України. Дуже важливим є й те, що великотоварні підприємства теж зберігають тенденції зростання обсягів виробництва. З розрахунку на 100 га сільгоспугідь виробництво продукції сільського господарства за 2009 рік, порівняно з попереднім роком, зросло на 2,9%. На кожні 100 га сільськогосподарських угідь сільгоспідприємства виробили валової сільськогосподарської продукції на суму 437,5 тис. грн. - проти 419,8 тис. грн. у господарствах населення. Сільськогосподарські підприємства, маючи в своєму користуванні 23,1% сільськогосподарських угідь, виробили 23,9% загального обсягу валової продукції, а господарства населення, використовуючи 76,9% сільськогосподарських угідь, виробили 76,1% валової продукції [7].

У Львівській області функціонує понад 120 сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств, які займаються виробництвом молока й м'яса яловичини. Окрім цього, 24 господарства спеціалізуються на виробництві м'яса яловичини спеціалізованих м'ясних порід. Виробництво свинини зосереджено в понад 100 господарствах області, де утримують близько 100 тис. свиней. Продукцію птахівництва вирощують близько 50 господарств різних форм власності, 13 із них спеціалізуються на виробництві яєць. На 35 птахопідприємствах зосереджено виробництво м'яса бройлера.

За минулий рік вони виробили 45,7 тис. т м'яса птиці. Для порівняння: 1990 року господарства області виробили 14,6 тис. т м'яса бройлера, або втричі менше. Щороку кількість господарств, які займаються виробництвом м'яса яловичини спеціалізованих м'ясних порід, м'яса свинини й м'яса бройлера, зростає.

Як відомо, в Україні рівень споживання м'яса низький. Він не відповідає загально визначеній фізіологічній нормі споживання людини в розрахунку на одну особу (мінімальна норма споживання - 52 кг, раціональна - 83 кг) (рис. 2).

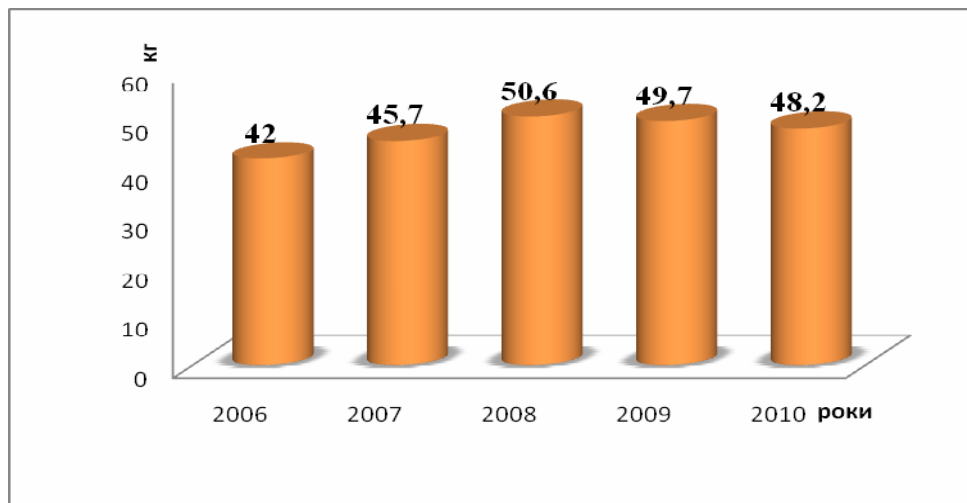

Рис.2. Динаміка споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну особу в рік в Україні (кг)

Спостерігаючи динаміку споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну особу в рік у Львівській області не залишається непоміченим те, що тут ситуація забезпечення раціонального харчування не лише не зменшується, більше того, навіть покращується (рис. 3).

Таких показників в області вдалося досягти в першу чергу завдяки стабільному функціонуванню птахівничих підприємств різних форм власності, які перекрили дефіцит м'яса забезпечивши населення області відносно недорогою та доступною продукцією. Збільшення обсягів виробництва м'яса птиці зумовлено, насамперед, зростанням попиту населення та підприємств

харчової промисловості. Крім того, м'ясо птиці стало заміником для більшості споживачів м'яса, зважаючи на те, що останніми роками відбувається суттєве скорочення пропозиції м'яса великої рогатої худоби та свиней, а відповідно, зростають і ціни на них. Воно (м'ясо птиці) й надалі залишається найдоступнішим за ціною для більшості споживачів м'ясної продукції. Водночас чимало споживачів змінило свої смаки і вподобання на користь дієтичного м'яса птиці. Звідси можна зробити висновок, що забезпечити річне споживання м'яса для кожної людини на рівні науково обґрунтованих норм можна, – наростивши виробництво м'яса птиці.

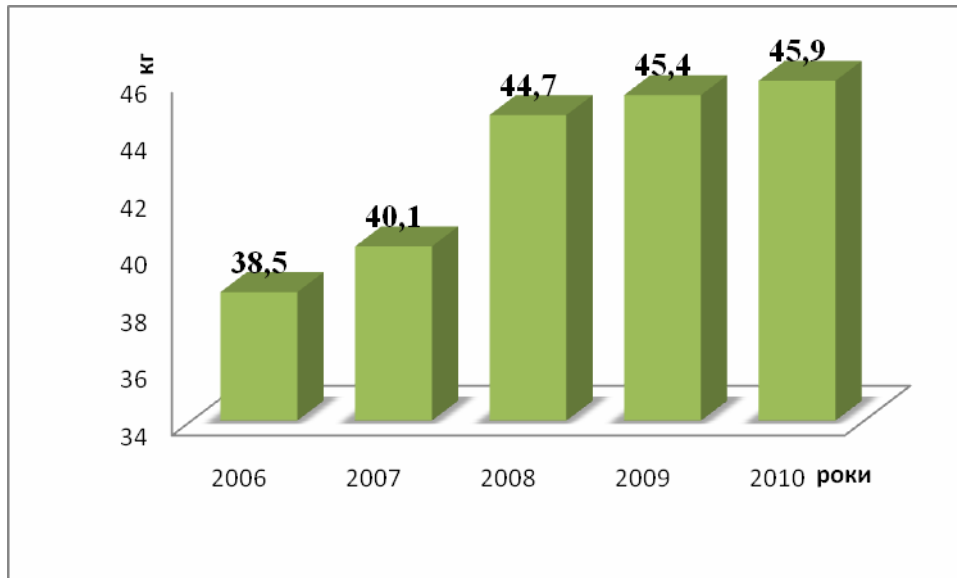

Рис.3. Динаміка споживання м'яса та м'ясопродуктів на одну особу в рік у Львівській обл. (кг)

Галузь птахівництва - одна зі складових аграрного комплексу України. І її перспектива та динамічний розвиток залежать від багатьох чинників не лише аграрної політики держави, а й у цілому від стану вітчизняної економіки й соціального розвитку. Завдяки правильним макроекономічним розрахункам, можна змоделювати майбутнє, а отже, виважено працювати на перспективу.

Сьогодні птахівництво є одним із головних виробників у світі відносно дешевих і біологічно повноцінних продуктів харчування для людини. Воно має ряд переваг порівняно з іншими продуктами тваринництва. Птахівництво - одна із найбільш швидкоприбуткових, малозатратних, механізованих і автоматизованих підгалузей сільського господарства, а її продукція є найбільш придатною для удосконалення та покращення якості харчування людей.

Галузь птахівництва регіону, як і будь-яка інша, – це єдина економічна система, що складається з окремих взаємопов'язаних частин, кожна з яких виконує свої унікальні функції, які спрямовані на вирішення основного

загального завдання: забезпечення населення високоякісними продуктами харчування за доступними цінами.

На сьогоднішній день більша частина поголів'я птиці регіону утримується в господарствах населення. Останні виробляють продукцію птахівництва в основному для задоволення власних потреб. Слід зазначити й те, що продуктивність птиці в таких господарствах доволі низька, часто використовуються непристосовані для утримання поголів'я приміщення, відтворення є стихійним, не завжди дотримуються вимоги ветеринарної медицини.

Збільшення обсягів продукції залежить від виробництва збалансованих високоякісних кормів, розведення високопродуктивних кросів курей та переведення птахівництва на промислову основу. Для відродження індустріального птахівництва потрібно модернізувати існуючі промислові виробництва й створити якісно нові одиниці, розширити виробництво для птахофабрик і птахоплемінних заводів. Без зміцнення й переоснащення матеріально-технічної бази неможливе ефективне виробництво продукції птахівництва в умовах ринкових відносин і високої конкуренції.

Використавши низку статистичних та аналітичних даних та проаналізувавши сучасний стан галузі птахівництва, вимальовується чітка схема створення механізму раціонального і ефективного використання підприємств птахівничого підкомплексу, що побудована за принципом взаємозалежності, який складається в єдиний нерозривний ланцюг: сировина – виробництво – ринок збуту – споживання – переробка.

Зважаючи на таку послідовність економічних процесів стає очевидним, що перед нашою державою стоїть проблема розроблення й реалізації моделі економіки (як на регіональному так і на національному рівнях), в якій враховуються як українські традиції, світова глобалізація, комп'ютерно-інформаційне суспільство, зародження енерго-інформаційної економіки, так і раціональне й ефективне функціонування та оптимізація структури економіки.

Висновки. Галузь птахівництва і Львівської області, і України в цілому за останні роки показує значний приріст як з виробництва яєць, так і з виробництва м'яса птиці. Та працювати є ще над чим. Першочергово перед нами стоїть проблема деіндустріалізації сільського господарства, яка включає в себе модернізацію виробництва, підвищення ефективності використання внутрішніх резервів, створення перспектив для інвестування, нових механізмів та організаційних форм координації і регулювання роботи галузі птахівництва. Виконання даної програми та створення ефективного механізму функціонування галузі дасть можливість збільшити об'єми виробництва м'яса птиці та довести його споживання громадянами, спочатку регіону, а згодом і країни до науково-обґрунтованих норм європейського рівня.

Література

1. Власов В.І. Глобалізація і глобальна продовольча проблема // Економіка АПК. – 2004. – №1. – С. 15–22.
2. Лукінов І.І., Саблук П.Т. Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України // Економіка України. – 2000. – № 9. – С. 62–81.
3. Івко І.І. Перспективи ресурсозбереження у птахівництві України // Птахівництво: між. від. Темат. Наук. зб. / ІІ УААН. - Харків, 2003.-С.407-412.
4. Колесова Л. В птичьем царстве-государстве // Мясной бизнес.-2008.-№ 4.-С. 26-28.
5. Копитець Н.Г. Ринок м'яса птиці // Мясной бизнес.-2008.- № 4.-С.100-107.
6. Петров Ю.Є. Підсумки роботи галузі птахівництва України у 2007 році //Сучасне птахівництво. -2008.-№1.-С. 2-4.
7. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:www.propozitsiya.com

Summary

Dorosh M.M.

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskij

INNOVATION TRANSFORMATION POULTRY SUBCOMPLEX LVIV REGION IN THE CONTEXT OF SOLVING THE FOOD PROBLEM

Priority development of agriculture as an essential guarantor of food security and socio-economic stability of society, provides share increase agricultural production at the level of scientifically based food standards.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.